

Gezamenlijke Kerstnachtdienst van NAS en Pauluskerk, 24 december 2019, 19.30 uur, Pauluskerk

lezing Oude Testament: psalm 45

lezingen Oude en Nieuwe Testament:

Micha 5: 1 - 4a

Lucas 2: 1 - 20

meditatie

Lieve mensen op de Kerstavond, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

"Er is een alternatief". Er is wel degelijk een alternatief. Dat is, heel kort samengevat, de kern van het Kerstverhaal volgens Lucas. Geloof niet wat ze zeggen. Geloof en laat je inspireren door iets anders: er is wel degelijk een alternatief. Voor ons soort samenleving. Lucas zegt dat zo, als hij eerder in zijn boekje de engel tegen Maria laat zeggen: "want bij God is niets onmogelijk". En hou daarbij steeds dit vast. Bijbelse teksten hangen nooit in het luchtledige of boven de tijd. Ook de Kerstverhalen van Micha en Lucas niet. Zij zijn geschreven in de religieuze, politieke en maatschappelijke context van hun dagen. En daar reageren zij ook op, steeds weer en welbewust. TINA, "There is no alternative". De slogan is gemunt door Margaret Thatcher, de conservatieve Minister-President van Groot-Brittannië in de jaren '80. Zij gebruikte hem meerdere malen om duidelijk te maken, dat wat haar betreft de markteconomie het enige systeem is dat werkt en dat elke discussie over hoe wij onze samenleving anders zouden kunnen inrichten dan zo volslagen overbodig is. "There is - immers - no alternative".

Afgelopen donderdag, tegenover de ingang van de Tweede Kamer. Er demonstreert een vrouw, alleen, voor de zoveelste keer. Een T-shirt met de tekst: "Dankbaarheid betaalt geen huur". Zij is kraamverzorgster, al 21 jaar, met hart en ziel. Zij verdient per saldo minder dan het minimumloon, veel minder. Voor een wachtdienst van acht uur krijgt zij in totaal 11,44 euro. Een euro per uur. En kraamverzorgsters moeten nog al eens wachten. Uit cijfers van de Beroepsvereniging voor de Kraamzorg blijkt, dat Nederland een structureel tekort kent van 2000 kraamverzorgsters. Er zijn op dit moment gezinnen, waarin kinderen ter wereld komen, compleet zonder zorg. Had Maria nu in Nederland geleefd, dikke kans, dat zij Jezus op de wereld had moeten brengen, zonder zorg. Ik spreek een taxi-chauffeur van Über in Londen. Hij vertelt: "Ik verdien tien Euro per uur voor de uren dat ik rijd. Als mijn auto stuk gaat, moet ik dat zelf betalen. Als ik ziek wordt, moet ik dat zelf betalen en

heb geen inkomen. De enige manier om een beetje te verdienen is schrikbarend veel uren draaien, 12 - 14 uur achter elkaar tijdens de uitgaansnachten, bijvoorbeeld. Ik voel me een soort slaaf van het Übersysteem". Afgelopen november besloot de Londense Transportautoriteit Über's vergunning voor taxi-diensten in te trekken, omdat de veiligheid van - let wel - de passagiers teveel gevaar liep. Afgelopen vrijdag de uitspraak van de Hoge Raad over het Urgenda-vonnis. Het kabinet heeft definitief de plicht de CO2-uitstoot in 2020 terug te brengen met 25% ten opzichte van 1990. Belangrijk argument van de Hoge Raad: het is de taak van de overheid te voorkomen, dat de bevolking gevaar loopt door de gevolgen van klimaatverandering. Letterlijk zegt de Raad: "De levens, het welzijn en de leefomgeving van velen worden bedreigd, dat doet zich voor een deel nu al voor". De overheid dus, gewogen en te licht bevonden, in wat haar meest fundamentele taak is, volgens het recht: de zorg voor leven en welzijn van haar burgers. Niet van bedrijven, maar van haar burgers. De uitspraak staat wat mij betreft model voor alle sociale ellende, die de afgelopen dertig, veertig jaar is aangericht. In de kraamzorg, op de taxi-markt, in de jeugdzorg, in de psychiatrische zorg, ja, waar niet. Wie gelooft, dat de markt alles is en alles kan en alles oplost, is echt volledig de weg kwijt. En heb je een rechter nodig die zegt: hé, overheid, het leven en welzijn van de mensen, dat is waartoe jij op aarde bent. En niks anders. Herderschap, van mensen, dat is jouw taak. Niet dat van oliemannetje van de economie en alle uitbuiting en exploitatie van mensen en aarde waar economie tegenwoordig voor staat.

Tegen die maatschappelijke en politieke achtergrond wil ik vanavond de Kerstverhalen van Micha en Lucas lezen. Waarom ? Omdat zij dat zelf ook doen en heel uitdrukkelijk voor de situatie in hun tijd. Als het aan Micha en Lucas ligt, is Kerst geen warm en aangenaam verhaal voor onder de rijk versierde kerstboom, van plastic of anderszins. Het spijt mij. En ook eigenlijk niet. "Als die nieuwe leider over het volk gaat regeren, zal hij goed voor de mensen zorgen. Hij zal kracht krijgen van de Heer, zijn God", zegt Micha heel welbewust tegen de mensen van zijn tijd. En Lucas zegt hetzelfde, maar nog scherper: "Voor jullie is heden geboren een bevrijder-en-redder, hij is Christus, de Heer, in de stad van David". Er is wel degelijk een alternatief, lieve mensen. Leiding, bevrijding, redding uit alles wat vast lijkt te zitten, uit alle zogenaamde noodzakelijkheden en vanzelfsprekendheden van economie en samenleving. Wij moeten groeien, hoor. Anders loopt de boel vast. Alsof dat nu niet het geval is. Nog even wachten, heus, en dan druppelt de

welvaart ook door naar de mensen in armoede en schulden. Daar druppelt het inderdaad, volgens recente cijfers van het CBS. Alleen niet van de groeiende welvaart. En dus: TINA ? Of juist wel en samen ruimte creëren voor anders en beter ? Methode Micha en Lucas.

Daarover eerst dit. "Als die nieuwe leider over het volk gaat regeren, zal hij goed voor de mensen zorgen. Hij zal kracht krijgen van de Heer, zijn God", hoorden we daarnet in Micha. En Micha schrijft die tekst heel welbewust en met een enorme maatschappelijke en politieke lading. Even eerder in zijn boekje, in hoofdstuk 2 en 3, stelt hij de wantoestanden in zijn samenleving aan de orde. Hij heeft het daar uitdrukkelijk over de rijken die rijker worden ten koste van de armen in zijn samenleving. Over rechters die omkoopbaar zijn en over profeten, die voor geld profeteren wat de mensen graag willen horen over hun leven of hun toekomst. Hij heeft het over zijn godsdienst, die God het liefst in de hemel laat opereren en niet op aarde, omdat de traditie dat zegt. In de hemel kan God geen kwaad. "God is liefde", zegt zijn traditie. Maar alsjeblieft niet zo, dat die God ons zou inspireren tot daden van liefde, vooral als het gaat om mensen in armoede, schulden, corruptie en onrecht. Dat is nou niet de bedoeling. De traditie is heilig. Lees de bestaande maatschappelijke en religieuze orde van onrecht en geweld is heilig. Niet God en dus ook niet de mensen. "There is no alternative". Anders wordt het een rommeltje. Voel je wat een enorme lading - maatschappelijk, politiek en religieus - zit in wat Micha vanavond zegt, namens God. Mensen, laat je niet in de ideologische luren leggen. Er is natuurlijk wel degelijk een alternatief. Een einde aan de armoede, de schulden, de corruptie. Alleen daar hebben de mensen die aan de knoppen van de besluitvorming zitten geen belang bij. Zoals altijd. En dus gebeurt het niet. Of zoals Urgenda het afgelopen vrijdag simpel zei: "Het kan, als je het wil". Kom op, zegt Micha, uiteindelijk gaat alles wat wij doen en beslissen, ook bedrijven, ook investeringen, altijd om het belang van mensen en van de aarde. En dus altijd om ons áller belang. En Lucas is eigenlijk nog veel scherper. Let op, zegt hij, er is wel degelijk een alternatief voor die keizer, die gewone mensen van heinde en verre laat opdraven om zijn belastingregistratie op orde te krijgen. Om ons nog meer belasting te laten betalen, of we dat nu willen of niet. Er is wel degelijk een alternatief voor die zogenaamde Pax Romana. Een vrede die vrede heet, maar het niet is, omdat hij is gebaseerd op geweld. Op de slavernij en uitbuiting van 50% procent van de samenleving van Rome, de mannen. En op onderdrukking, moord en geweld in de gebieden van de rest van het Romeinse Rijk. Bij

tienduizenden werden mensen aan kruizen gehangen, als ze ook maar iets deden wat het "vredes"-regime van de verheven Augustus, Redder en Heer der wereld, onwelgevallig was. Geen alternatief voor een systeem, dat is gebaseerd op onderdrukking en geweld ? Nee ? Nou, heus wel, zegt Lucas. "Voor jullie is heden geboren een bevrijder-en-redder. Dat is Christus, de Heer. En niet Augustus. En dat in de stad van David. En dus niet in Rome. En Lucas doet vervolgens alles om de sfeer en de uitstraling van dat alternatief in beelden te tekenen. Heel dat nieuwe leiderschap is van een totaal andere orde. Alles wat normaal gesproken "niets" is, krijgt hier waarde en een rol van betekenis. Een baby, in plaats van een volwassen sterke witte man. Tussen de dieren, in plaats van tussen de happy few. En met maatschappelijk uitschot, een stelletje stinkende herders, centraal. Van leiderschap, dat zó naar mensen en de samenleving kijkt: elk mens telt, hangt de toekomst af. Zo scherp wil Lucas het hebben. Lees de teksten alsjeblieft op die manier. Dan gaan ze bewegen. En daar gaat het om.

Tot slot. Geen alternatief ? Kletsboek, zeggen Micha en Lucas, met kracht van woorden en beelden. Laat je dat niet aanpraten door de gevestigde orde, die altijd weer hetzelfde zegt, het kan niet, en altijd weer is gebaseerd op uitbuiting, uitsluiting en geweld. Het zit anders, heel anders, zeggen Lucas en Micha. "Glorie aan God in den hoge, vrede daalt op de aarde, hij heeft in mensen behagen". Dát is het hele eiereneten van Kerst: behagen hebben in mensen. De mensen centraal, in alles wat wij doen en beslissen als samenleving, dat is de boodschap van Kerst. Ik heb steeds vaker het gevoel, dat die hele geld- en marktgedreven samenleving van ons van nu met alle uitsluitings- en uitbuitingsmechanismen die er bij horen compleet aan het vastlopen is en ons met de dood bedreigt. Zie het klimaatprobleem, als de uiterste consequentie daarvan. En maar blijven zeggen, dat er geen alternatief is. Micha en Lucas roepen ons hartstochtelijk op dat niet te geloven en samen op zoek te gaan naar iets anders. Het kan, als je het wil. Om te bouwen aan een samenleving, waarin de mensen centraal staan. Een samenleving, waarin zorg en liefde voor elkaar de drijvende krachten zijn. En niet geld en markt. Een fundamentele breuk met de orde van nu. Wij weten natuurlijk niet hoe dat precies moet. Maar van één ding zijn wij overtuigd. In ieder geval niet via de huidige weg van uitsluiting en geweld tegen anderen en van afbraak van al het leven op aarde. De weg van de "tough love" noemt Willem Schinkel dat in zijn boek "Theorie van de kraal". "Liefde, tough love", zegt Schinkel, is het enige aanbod, dat wij onszelf kunnen doen, omdat we al het andere al hebben. Omdat

wij onvolledig zijn, is dit het enige aanbod dat wij kunnen doen. (...).". Wij kunnen onszelf alleen als ander de gift van de liefde doen toekomen". Liefde, tough love, als de kern van het nieuwe - en aloude - verhaal over onze samenleving, waaraan wij zo'n behoefte hebben: wie wij zijn en wie wij willen zijn met elkaar. Tough love, dat is een samenleving, waarin kraamverzorgsters op handen worden gedragen, omdat zij helpen nieuw leven te doen ontstaan. En daar vorstelijk voor worden betaald. Tough love, dat is een samenleving waarin taxi-chauffeurs alom worden gewaardeerd, omdat zij laten zien, dat mensen leven van het geven van diensten aan elkaar. En daarvoor vervolgens vorstelijk worden betaald. Tough love, dat is een overheid, die weet waartoe zij op aarde is: in mensen behagen hebben. Altijd en altijd weer maar één ding centraal: de zorg en de bescherming van al het leven op aarde, menselijk en anderszins. En verder niets. Micha en Lucas roepen ons hartstochtelijk op dat te doen, met alle consequenties daarvan: in mensen behagen hebben. Het kan, als je het wilt. "Voor God is niets onmogelijk". Amen.

D.J. Couvée, Pauluskerk, Rotterdam, 24 december 2019